

Birutė PRANEVIČIENĖ
Darius AMILEVIČIUS

Mykolo Romerio universitetas

Žmogaus teisių samprata krikščionybėje ir utilitaristinėje pasaulėžiūroje

Žmogaus teisių srityje teisiniai sprendimai labai dažnai persipina su moraliniais. Diskursas apie žmogaus teisių universalumą neįmanomas, kol nėra visuotinai pripažintos objektyvios etikos doktrinos. Europos Sąjungos politiniame diskurse deklaruojama pagarba krikščioniškomis vertybėms. Vis dėlto krikščioniškoji etika dar nepersikėlė į Vakarų valstybių teisinis sistemas, kurias, be kitų etinių doktrinų, stipriai veikia utilitarizmas. Straipsnyje analizuojama bei lyginama krikščioniškoji ir utilitaristinė žmogaus teisių samprata, taip pat šių etinių doktrinų galima įtaka bendros žmogaus teisių sampratos formavimui.

In the field of human rights, legal decisions very often intertwine with moral decisions. Discourse on the universality of human rights is not possible as long as there is no universally accepted objective ethical doctrine. In the political discourse the European Union has declared the respect for Christian values, but Christian ethics still has not entrenched in the Western legal systems, which, among other ethical doctrines, are strongly influenced by the utilitarianism. This paper analyzes and compares the Christian and utilitarian conception of human rights and the possible impact of these ethical doctrines on general formation of the human rights concept.

Įvadas

Šiuolaikinio pasaulio demokratinėse valstybėse visuotinai pripažįstama, jog žmogaus teisės yra aukščiausia vertybė, o jų apsauga – valstybių vidaus ir užsienio politikos prioritetas. Neretai žmogaus teisės pristatomos kaip universali vertybė, kurios užtikrinimui ir apsaugai valstybės kuria tiek nacionalinius, tiek tarptautinius instrumentus. Pastarasis amžius žmogaus teisių institutui buvo itin reikšmingas – priimta daugybė tarptautinių dokumentų, įtvirtinančių asmens teises: 1948 m. Jungtinių Tautų Organizacijos paskelbta Visuotinė žmogaus teisių deklaracija¹, 1953 m. Europos Tarybos priimta Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija², 1961 m. Europos Tarybos sudaryta Europos socialinė chartija³, Jungtinių Tautų Organizacijos paskelbtas 1966 m. Tarptautinis pilietinių ir politinių teisių paktas⁴ bei Tarptautinis ekonominių, socialinių ir kultūrinių teisių paktas⁵, taip pat daugybė kitų tarptautinių dokumentų.

Susidaro įspūdis, kad žmogaus teisių samprata ir apimtis bent jau Vakarų teisinėse sistemose tampa vienoda. Vienos deklaracijoje ir veiksmų programoje (ji priimta Jungtinių Tautų 1993 m. organizuotoje Pasaulinėje žmogaus teisių konferencijoje) teigiama: „Visos žmogaus teisės yra universalios, nedalomos ir tarpusavyje priklausomos bei susijusios. Tarptautinė bendrija privalo užtikrinti žmogaus teises globaliu lygiu, remiantis sąžiningumu ir lygybe, tais pačiais pagrindais ir tuo pačiu būdu.“⁶ Tačiau kyla klausimas, ar iš tiesų esama pakankamo pagrindo teigti, kad dabartinė žmogaus teisių samprata universali?

Vakarų valstybėse leidžiami įstatymai, kuriais siekiama įtvirtinti ir apsaugoti tam tikras žmogaus teises, susilaukia dalies visuomenės pasipriešinimo. Argumentuojama tuo, jog tie patys įstatymai tiesiog pažeidžia žmogaus teises. Pastaraisiais dešimtmečiais demokratinėse valstybėse stebimi žmonių protestai, skirti išreikšti prieštaravimą (pvz., dėl legalizuojamų tos pačios lyties asmenų santuokų; abortų draudimo; legalizuojamų lyties keitimo operacijų; draudimo nešioti burkas viešoje vietoje), liudija, kad Vakarų valstybėse nėra bendros žmogaus teisių sistemos. Tiek prieštaraujantys, tiek pritarantys minėtiems įstatymams dažniausiai argumentuoja būtinybe apsaugoti žmogaus teises. Skirtumas tik toks, jog vieni pabrėžia asmens teisę pasirinkti, asmens teisę į privatumą, teisę nebūti diskriminuojamam dėl lyties ar kitų priežasčių ir pan., o jų oponentai teikia pirmenybę žmogaus teisei į gyvybę, religijos laisvei, prigimtinių teisių apsaugai etc.

Žmonių pasaulėžiūra, jų pripažįstamos moralės normos skirtingos. Be to, žmonės nuolat veikiami aplinkos, kurioje priimtinas tam tikras elgesio modelis. Susiklosčius kitoms aplinkybėms net to paties žmogaus poelgiai gali būti skirtingi. Žmogaus teisių srityje teisiniai sprendimai labai dažnai persipina su moraliniais. Moraliniai sprendimai, jų vertinimas ir pateisinimas visuomet yra problemiški dėl neįrodomumo, moraliniai principai dažnai grindžiami tiesiog žmogaus įsitikinimais. Jei nėra visuotinai priimtos idealios, objektyvios moralės, moraliniai sprendimai skatina ieškoti kompromiso kiekvienoje situacijoje, o tai kildina naujas žmogaus teisių instituto problemas.

Šio straipsnio tyrimo objektas – žmogaus teisių samprata krikščioniškojoje etikoje ir utilitarizmo pasaulėžiūroje. Tyrimo tikslas – atskleisti ir palyginti krikščioniškąją ir utilitaristinę žmogaus teisių sampratą, taip pat galimą šių doktrinų įtaką žmogaus teisių sampratos formavimui. Uždaviniai: 1) ištirti krikščioniškosios etikos įtaką žmogaus teisių sampratos formavimui; 2) pristatyti utilitarizmo esmę ir įtaką žmogaus teisių sampratos formavimui; 3) atskleisti objektyvios etikos doktrinos svarbą naujų žmogaus teisių formavimo procese. Tyrimo metodai: rengiant straipsnį naudoti istorinis, analitinis-kritinis ir komparatyvistinis metodai.

Krikščioniškosios etikos įtaka žmogaus teisių sampratos formavimui

J. Juškevičius, remdamasis romėnų teisės šaltiniais, atskleidė romėnų teisės krikščionėjimo pradžią. Pasirodo, kad Konstantino ir vėlesniųjų krikščionių imperatorių įstatymų leidyba imperatoriaus Justiniano kodifikacijoje kūrybiškai sujungta su krikščioniškąja prigimtinės teisės samprata. Prigimtinė teisė buvo suvokiama kaip objektyvi ir įpareigojanti realybė, kylanti iš *summa ratio*, t. y. iš Dievo. Krikščionybės pergalė lėmė, kad teisės perspektyva pamažu ėmė kisti prigimtinės teisės naudai. Konstantino religinės

tolerancijos ediktas 313 m. po Kr. turėjo lemiamą įtaką asmens laisvių doktrinos tolesnei raidai, nors šis procesas buvo lėtas, evoliucionuojantis. Konstantino ediktas turėjo didelę reikšmę šiuolaikinei žmogaus teisių doktrinai⁷.

Nagrinėjant žmogaus teisių sampratą krikščionybėje ir krikščioniškosios etikos įtaką žmogaus teisių sampratos formavimui, būtina atsakyti į tris pagrindinius klausimus: ar žmogaus teisės tikrai egzistuoja? koks yra žmogaus teisių šaltinis? kokias teises žmonės turi iš tikrųjų? Krikščionybės atveju atsakymai į pirmuosius du klausimus taip glaudžiai susiję, kad atsakant į vieną dažnai atsakoma ir į antrą.

Žmogaus teisių tradicijos ištakos – prigimtinio įstatymo idėja. Nors vadovėliuose teigiama, jog prigimtinės teisės koncepcijos užuomazgos siekia senovės Graikiją⁸, bet žymus žmogaus teisių teoretikas Alanas Dershowitzas tvirtina, kad žmogaus teisių ir jų šaltinio ištakos siekia biblinius laikus ir randamos jau senovės Izraelio raštuose⁹. Patarlių knygoje pateikiami pamokymai, kuriuos Masos karaliui Lemueliui davė jo motina: „Nedalyk savo stiprybės moterims nei savo jėgų karalių naikintojoms. Vynas ne karaliams, Lemueli! <...> Kalbėk už tą, kuris pats už save negali kalbėti, ir už skurdžių teises. Atverk burną! Tark teisų nuosprendį, gink vargšus ir beturčius!“ (Pat 31, 3–4.8–9). Mozės kodekse ir kitose Senojo Testamento knygosose gausu tekstų, kuriais ginamos ir reglamentuojamos esminės biblinės žmogaus teisės – teisė į gyvybę ir teisė į orumą (pvz., Iš 22, 20–26; Iš 23, 6–8; Am 2, 8). Šių teisių šaltinis randamas jau pirmose Senojo Testamento eilutėse: „Dievas sukūrė žmogų pagal savo paveikslą, pagal savo paveikslą sukūrė jį; vyrą ir moterį; sukūrė juos. Dievas juos palaimino, tardamas: Būkite vaisingi ir dauginkitės, pripildykite žemę ir valdykite ją!“ (Pr 1, 27–28). Žmogaus, manančio, kad jo teisės pamintos, dramą aprašo Jobo knygos autorius. O Mokytojo (Koheleto) knygos autorius¹⁰ gina prigimtinės teisės viršenybę prieš pozityviąją teisę: „Dievas padarė žmonių dorą, bet žmonės leidosi į savo svarstymus“ (Mok 7, 29). Iš Naujojo Testamento autorių išsiskiria Paulius, kuris Laiške romiečiams kalba apie prigimtinių teisių (Rom 2, 14–15), kaip net ir pagonių širdyse (*aut. protuose*¹¹ = prigimtyje) „įrašytą įstatymą“. Tačiau su Pauliui būdingu apdairumu Pirmajame laiške korintiečiams jis nustato darnų santykį tarp individo ir visuomenės teisių bei interesų: „Kiekvienam suteikiama Dvasios apraiška bendram labui“ (1 Kor 12, 7). Bendruomenė yra „vienas kūnas“, kuris „turi daug narių“ (1 Kor 12, 12). 1 Kor 12, 14–26 jis svarsto, kokia visuomeninė tinkle pradedama, jei individo teisės ir interesai būtų iškelti aukščiau už bendruomenės. Be prigimtinės teisės, Paulius pabrėžia ir žmogiškąją teisę, jei ji kyla iš legalaus ir įteisinto šaltinio. Laiške romiečiams jis teigia: „Kiekvienas žmogus tebūna klusnus viešajai valdžiai, nes nėra valdžios, kuri nebūtų iš Dievo, o kurios yra – tos Dievo nustatytos. Kas priešinasi valdžiai, priešinasi Dievo sutvarkymui. Kurie priešinasi, užsitraukia teismą“ (Rom 13, 1–2). Reikia pripažinti, kad pastarasis Pauliaus teiginys vėlesniais laikais sulaukė kontroversiškų interpretacijų.

Tomas Akviniėtis (1225–1274) buvo vienas pirmųjų krikščionių etikų, rašiusių apie žmogaus teises. Šv. Tomas klausia: „Ar esame morališkai įpareigoti paklusti žmonių įstatymams?“ Jis skyrė keturis įstatymų tipus: 1) amžinąjį įstatymą, egzistuojantį Dievo prote; 2) prigimtinių įstatymą, kuris atspindi amžinąjį įstatymą, per sukūrimą įrašytą žmogaus prote; 3) dieviškąjį įstatymą, kuris yra ypatingas Dievo apreiškimas Biblijoje ir 4) žmogiškąjį įstatymą, (kartais nepatikimas) taisyklės, užrašytas ir privalomas kiekvienoje

visuomenėje. Tomas pats atsako į savo klausimą: „Potvarkiai, kuriuos leidžia žmonės, gali būti teisingi arba neteisingi. Jeigu jie teisingi, mūsų moralinė pareiga jiems paklusti, nes jie kyla iš Dievo amžinojo įstatymo... Potvarkis gali būti neteisingas dėl vienos iš dviejų priežasčių: pirma, jis gali prieštarauti žmonijos teisėms; antra, jis gali prieštarauti Dievo teisėms.“¹²

Prigimtinio įstatymo idėja kalba apie moralines normas, kuriomis turi vadovautis kiekvienas žmogus, o ne apie reikalavimus aplinkiniams. Prigimtinė teisė visada buvo žmonių kuriamos teisės idealas ir kartu priemonė diskvalifikuoti amoralią teisę. Pagal prigimtinės teisės doktriną pripažįstama, kad teisė kuriama ne savavališkai, bet atsižvelgiant į objektyvias, pačiame žmoguje slypinčias vertybes, į kurias turi atsižvelgti kiekviena politinė santvarka. Jei tai pripažįstame, kartu turime pripažinti, jog ir žmogaus teisių sąvoka tiesiogiai priklauso nuo žmogaus sampratos. O skirtingos žmogaus sampratos susijusios su skirtingais žmogaus teisių sąrašais. Todėl negalima teigti, kad viena ar kita žmogaus teisių samprata turi būti priimama kaip akivaizdi, kol nėra visuotinai priimtose ideologijos. Prigimtinių žmogaus teisių doktrina teigia, jog žmogaus teisės ir laisvės atsiranda ne valstybės valia, bet žmogus jas įgyja gimdamas, jos neatskiriamos nuo asmens ir nesieja jo nei su teritorija, nei su tauta. Konstitucinė nuostata dėl prigimtinių žmogaus teisių ir laisvių pobūdžio yra ir Lietuvos Respublikos demokratinės konstitucinės santvarkos vienas svarbiausių pagrindų¹³.

Nors Europos valstybių jungimasis turėjo tam tikrą krikščioniškųjų tautų vienybės idėją, Europos Sąjunga turi iki šiol neišspręstų problemų. Viena iš jų – Europos Sąjungos propaguojamos žmogaus teisės, tolerancijos dvasia konfrontuoja su valstybių kultūrinėmis ir religinėmis ypatybėmis. Laikui bėgant, krikščioniškosios Europos visuomenė darėsi vis labiau pasaulietiška. Europos Sąjungos „konstitucijos“ projekte ir jį pakeitusioje Lisabonos sutartyje vengta minėti Dievo vardą ir krikščioniškąsias Europos šaknis. Akivaizdu, jog oficialiai įtvirtinant krikščioniškas vertybes, su jomis būtų sudėtinga suderinti kai kurių Europos Sąjungos valstybių narių suteiktą teisę į eutanaziją, abortą ir pan. Politikų vartojamas teiginys, kad Europos Sąjungoje viršenybė suteikiama žmogaus teisėms, todėl aukščiau visko yra žmogus, o ne ideologija, religija, etninė tradicija ar kitokie dalykai, nieko neišsprendžia, kol nėra visuotinai pripažinto objektyvaus universalių žmogaus teisių šaltinio arba visuotinai priimto požiūrio, kas yra žmogus, ir visuotinai priimtų moralės nuostatų, nurodančių universalų gėrį ir blogį.

1995 m. popiežius Jonas Paulius II, žmogaus teisių gynėjams kritikuojant krikščionybę, rašė:

Procesas, anksčiau padėjęs atrasti „žmogaus teisių“, – teisių, kurias turi kiekvienas žmogus, ir kurios yra pirmesnės už bet kokias konstitucijas ar valstybės įstatymus, – idėją, šiandien paženklintas stebinančiu prieštaravimu. Kaip tik tame amžiuje, kai iškilmingai skelbiamos asmens teisės ir viešai tvirtinama gyvybės vertė, iš žmogaus gali būti atimta ar paminta pati teisė į gyvybę, ypač reikšmingiausiais egzistencijos momentais: gimimo ir mirties momentais.¹⁴

2010 m. Seimo Pirmininkė Irena Degutienė, dalyvaudama Demokratijų bendrijos parlamentinės grupės „Už žmogiškąjį orumą“ steigiamajame susitikime, apgailestavo,

kad moralinės ir kultūrinės vertybės šiandienėje Europoje neretai pateikiamos kaip kišimasis į privataus gyvenimo teises ir laisves. Argumentuojama tuo, jog yra universalios nuostatos, kurioms negali būti priešpriešintas nei kultūrinis bendruomenės išskirtinumas, nei religinės tradicijos, nei valstybės suverenitetas¹⁵.

Nors prigimtinės teisės teorija laikoma jurisprudencijos išsivadavimu iš teologijos, bet išties be teologijos arba ideologijos ji negali egzistuoti¹⁶. Būtina pabrėžti, jog teologiją galima laikyti religijos ideologija, tam tikrų įsitikinimų ir idėjų sistema. Nuo pasaulietinės ideologijos ji esmiškai skiriasi tik tuo, kad religines idėjas žmonės laiko sakraliomis. Tačiau bet kokia ideologija pasmerkta žlugti, jei jos teiginiai negrindžiami prigimtaine teise¹⁷. Todėl naujų ideologijų kūrėjai kartais neatsilaiko pagundai siekti, kad ideologija virstų sakralia, taip norėdami užkirsti kelią abejonėms.

Jonas Paulius II teigia:

Demokratijos vertingumas auga ar smunka drauge su vertybėmis, kurias ji įkūnija ir skatina. Be abejo, tokios vertybės kaip kiekvienos žmogiškos būtybės orumas, pagarba neliečiamoms ir neatimamoms žmogaus teisėms, „bendrojo gėrio“ laikymas politinių gyvenimų reguliuojančiu tikslu ir kriterijumi yra pamatinės, jų ignoruoti negalima.

Šių vertybių pagrindas negali būti laikina ir kintanti „daugumos“ nuomonė; tik objektyvaus moralinio įstatymo, kuris, kaip „prigimtinis įstatymas“, įrašytas žmonių širdyse, pripažinimas yra privalomas paties pilietinio įstatymo atskaitos taškas.¹⁸

2008 m. prie Europos Parlamento įsteigtas Tarptautinis žmogaus orumo komitetas, kurio įsteigimo data sutampa su Visuotinės žmogaus teisių deklaracijos patvirtinimo 60-osiomis metinėmis. Tais pačiais metais komitetas paskelbė Visuotinę žmogaus orumo deklaraciją¹⁹. Reaguodamas Lietuvos Respublikos Seimas įsteigė jau minėtą parlamentinę grupę „Už žmogaus orumą“, nes „deklaracija raginama atsigręžti į tikruosius Europos vertybinius pamatus: žmogaus orumą, gyvybės šventumą ir krikščioniškais vertybėmis grįstą visuomenės bendrabūvį. Tokios demokratijai kertinės vertybės, kaip neliečiamos ir neatimamos asmens teisės, visuotinė balsavimo teisė, įstatymo viršenybė ir lygybė prieš įstatymą yra būtent krikščioniškosios Europos tradicijos apraiškos, ir šiandien forma jos savaime neišsirutuliojo nė vienoje nekrikščioniškoje visuomenėje“²⁰. Šioms vertybėms priešpriešinami jas menkinantys interesai ne tik Lietuvoje, bet ir daugelyje kitų Europos šalių, jie pamažu tampa visuomenėje pripažįstamomis ir vienodai „konkurencingomis“ vertybėmis. Pavyzdžiui, pagrindžiant eutanazijos legalizavimą, argumentuojama laisve pasirinkti, teise numirti oriai ir be kančių. Taigi teisė į gyvybę priešpriešinama teisei pasirinkti arba teisei į orumą.

Visuotinėje žmogaus orumo deklaracijoje pateikiama krikščioniškosios prigimtinės teisės ir pagrindinių žmogaus teisių krikščioniškos sampratos sintezė. Joje teigiama, kad „tikroji Žmogaus prigimtis yra ta, kad jis nėra gyvūnas, o *žmogiškoji būtybė*, sukurta pagal Dievo, savo kūrėjo, *atvaizdą*“²¹. Deklaracijos autoriai nurodo tris žmogaus teisių grupes: 1) „pati iškiliausia žmogaus teisė“ – kad būtų pripažintas žmogaus, sukurto pagal Dievo atvaizdą ir panašybę, žmogiškumas; 2) „pagrindinės žmogaus teisės“ – teisės į gyvybę ir orumą; 3) „valstybės suteiktos žmogaus teisės“. Darbo grupė pabrėžia,

kad „ši *Deklaracija* nėra priemonė atvertinėti į tikėjimą“²², tačiau „nors tarptautinės chartijos gali pripažinti kai kurias teises, kylančias iš žmogaus orumo, niekas neturi teisės daryti prielaidos, kad tokios chartijos pačios savaime kada nors galėtų būti šių teisių šaltinis“²³.

Apibendrinant darytina išvada, kad Europos Sąjungos politiniame diskurse deklaruojama pagarba krikščioniškoms vertybėms. Tačiau krikščioniškoji etika dar nepersikėlė į Vakarų valstybių teisinės sistemas, kurias, be kitų etinių doktrinų, stipriai veikia utilitarizmas. Krikščioniškoji etika remiasi objektyviais žmogaus elgesio vertinimo principais²⁴. Tai sudaro prielaidas tęsti diskursą apie žmogaus teisių universalumą. Krikščioniškoji etika dėl jos universalios prigimties gali tapti bendra žmogaus teisių instituto ideologija arba svarbia jos dalimi, nepažeidžiančia kitas religijas išpažįstančių žmonių teisių²⁵. Krikščioniškojoje etikoje ir doktrinoje žmogus visiškai atsiskleidžia tik per santykį su Dievu ir kitu žmogumi. Todėl pagal krikščionišką žmogaus teisių sampratą žmogaus teisės tinkamai suderintos su visuomenės teisėmis ir interesais.

Utilitarizmo esmė ir įtaka žmogaus teisių sampratos formavimui

Utilitarizmas (lot. *utilitas* – nauda²⁶) – filosofinė etikos teorija, suformulavusi tokį moralaus elgesio kriterijų, pagal kurį poelgis (veiksmas) laikomas geru, jeigu iš jo turi naudos kuo didesnis žmonių skaičius. Utilitarizmo pradininkai ir ideologai – Jeremy Benthamas ir Johnas Stuartas Millis.

Utilitarinės minties užuomazgos pastebimos Thomo Hobbeso (1588–1679), Davido Hume'o (1711–1776) raštuose, o patį mokymą apie utilitarizmą pirmą kartą tiksliai suformulavo anglų filosofas ir socialinių reformų diegėjas J. Benthamas (1748–1832). Bendrieji utilitarinio mąstymo principai buvo paskelbti ankstyviausiam J. Benthamo darbe „Fragmentas apie valdžią“, kurį jis išleido 1776 m. Dar vėliau utilitarizmo teoriją plėtojo J. S. Millis (1806–1873) ir savo veikaluose („Utilitarizmas“, „Apie laisvę“ ir kt.) įtvirtino utilitarizmo sąvoką filosofinėje etikoje.

Visos filosofinės etikos teorijos, vyraujančios tam tikru laikotarpiu, iš dalies veikia ir žmogaus teisių sistemą. Jos pagrindžia ir nurodo, kurie žmogaus poelgiai nedori, o kurie, priešingai, dori ir pageidautini; kurie pažeidžia kito asmens teises, o kurie gina, saugo ir puoselėja žmogaus teises.

Apibendrintai visas filosofines etikos teorijas galima suskirstyti į dvi grupes:

1) vertinamas pats poelgis: poelgis yra geras arba blogas dėl pačios savo prigimties (pvz., vagystė – nedoras veiksmas iš principo, nepaisant pasekmių, ar tai smulkė, ar stambi vagystė);

2) poelgiai vertinami pagal sukeltas pasekmes: poelgiai, kurie sukelia blogas ar nepageidautinas pasekmes, yra blogi.

Derėtų pabrėžti, jog antrosios grupės (arba, kitaip, į pasekmes orientuotos teorijos) atstovai nėra priėję prie bendros nuomonės, kurios konkrečiai pasekmės yra vertingos, pageidautinos, o kurios – ne, tačiau mano, jog vertingos pasekmės prisideda prie žmogaus laimės, o blogos mažina žmogaus laimę. Todėl žmonės iš visų galimų poelgių turėtų rinktis tuos, kurie suteikia daugiausia laimės arba mažiausiai nelaimės.

Utilitarizmo mokyme naudingumas laikomas deramumo ir pareigos pagrindu. Poelgis laikomas teisingu tada, kai jo naudingumas yra ne mažesnis negu kurio nors kito alternatyvaus poelgio. Poelgis neteisingas, kai jo naudingumas mažesnis. Naudingumas suprantamas kaip indėlis į gerais laikomų dalykų ir situacijų sąrangą.

Anot J. S. Millio, žmogus – sociali būtybė, todėl jo siekius kontroliuoja visuomenė. Šitaip visuomenėje formuojasi naudingumo samprata. Naudingumas nulemtas visuomenės pritarimo arba nepritarimo, vadinasi, naudingumas yra socialiai nulemtas ir laikomas gėriu. Visuotinai pripažįstama, jog gėriui būdinga tai, kad jis yra trokštamas. Utilitarizmo atstovai teigia, jog norint pažinti gėrį pirmiausia reikia pažinti žmonių troškimus, iš kurių svarbiausias ir visiems bendras troškimas yra laimės siekis. Pasak utilitaristų, dera elgtis taip, kad tiek sau, tiek kitiems būtų suteikiama kuo daugiau laimės.

Poelgius vertinant etiniu požiūriu gali kilti abejonių, ar kai kuriais atvejais moraliskai teisinga vadovautis didžiausios laimės principu. Juk, atrodo, aišku, jog tokie poelgiai kaip melagystė, vagystė ir žmogžudystė yra nedori, tačiau tikėtina, kad tokie poelgiai ne visada suteiks mažiau laimės negu jų alternatyvos. J. S. Millio nuomone, praeityje sukauptas patyrimas yra „patikimas vadovas“ naujose situacijose, o „informacijos rinkimui laiko būta užtekinai“²⁷. Kitaip tariant, tiek, kiek praeityje yra gyvavusi žmonių giminė. Žmonija, anot J. S. Millio, remdamasi tiesiogine patirtimi, stebėjo poelgių tendencijas ir sukauptė patirtį, nuo kurios priklauso gyvenimiška nuovoka ir moralė. Kadangi per visą šį laiką ir buvo pastebėta, jog beveik neįtikėtina, kad tokie poelgiai kaip žmogžudystė ir vagystė visiems suteiktų laimę, vadinasi, susilaikydami nuo jų, vadovaujames utilitariniu principu.

Tokius poelgius, kaip vagystė, žmogžudystė ir pan., gali drausti ir moralės normos; tačiau pačios moralės normos, pasak J. S. Millio, yra tik antraeilės ir galioja tik dėl to, jog laikantis jų visiems suteikiama laimė.

Viena vertus, galima sutikti su J. S. Millio teiginiu, kad didžiausia laimė maksimaliam žmonių skaičiui suteikiama tuomet, kai susilaikoma nuo melagysčių, vagysčių ir žmogžudysčių. Tačiau hipotetiškai įmanomi tokie atvejai, kai nauda svyra vieno iš draudžiamų poelgių pusėn. Juk melavimas arba žmogaus nužudymas kai kuriais atvejais gali tapti poelgiu, akivaizdžiai suteikiančiu didžiausią laimę didžiausiam žmonių skaičiui. Tuomet kyla klausimas, ar nebus bent keletas atvejų, kai naudos principas iš mūsų reikalaus daryti tai, kas iš esmės nedora, amoralu?

J. S. Millis iškelia individo teises ir teigia, jog tik toks poelgis neteisingas, kuris yra ne tik nedoras, bet ir pažeidžia pavienio asmens teises. „Teisingumo ir neteisingumo matas yra didžiausio žmonių skaičiaus didžiausios laimės principas“, – tvirtina J. Benthamas²⁸. Jis buvo įsitikinęs, kad didžiausios laimės principas, patekęs į įgudusio įstatymų leidėjo rankas, yra beveik universalus įrankis. Turėdamas jį, įstatymų leidėjas gali „proto ir teisės rankomis statyti laimės statinį“²⁹.

Tas „laimės statinys“ gali būti statomas labai įvairiai. Pastaraisiais dešimtmečiais technikos, medicinos, biologijos, chemijos, fizikos ir kitų mokslų pažanga leidžia suformuoti naujas, iki tol neegzistavusias žmogaus teises. Pavyzdžiui, atsiradus galimybei atlikti medicininę dirbtinio apvaisinimo arba lyties keitimo operaciją, valstybėse turi būti apsisprendžiama, ar tokias procedūras uždrausti, ar legalizuoti. Jeigu apsisprendžiama

legalizuoti, tuomet yra pagrindas kalbėti apie naujų žmogaus teisių atsiradimą. Vienokio ar kitokio kelio pasirinkimas tokiais atvejais rodo valstybės apsisprendimą: arba laikytis tradicinės moralės normų, kartais sutampančių su krikščioniškosios etikos nuostatomis, arba atsisakyti tradicinės moralės nuostatų ir žmogaus teisių nesieti su prigimtimi, o grįsti jas naudingumo argumentu. Tuomet gali iškilti grėsmė prigimtinėms žmogaus teisėms, nes kai kuriais atvejais jos gali būti „paaukojamos“ siekiant utilitarinių tikslų.

Utilitarizmas kaip etikos doktrina prigijęs Vakarų valstybių teisinėse sistemose, išsiskiręs dabartiniame teisiniame ir politiniame diskurse. Jis turi sąsajų su krikščioniškąja etika³⁰, tačiau žmogaus teisių vertinimo ir moralinių sprendimų priėmimo kriterijumi gali būti tik iš dalies. Utilitarizmas pagrįstas subjektyviais žmogaus elgesio vertinimo principais³¹, o tai skatina ieškoti kompromisų kiekvienoje situacijoje. Taigi gali susidaryti situacija, kad nauja žmogaus teisė tampa jau anksčiau pripažintos žmogaus teisės pažeidimu, vertinant individo arba grupės lygmeniu.

Objektyvios etikos doktrinos svarba naujų žmogaus teisių formavimo procese

Pagal teisių turinį žmogaus teisės tradiciškai skirstomos į pilietines (asmenines) ir politines (teisė gyventi, teisė į žmogaus orumą, teisė į laisvę ir lygybę, teisė į asmens neliečiamybę ir t. t.), ekonomines, socialines ir kultūrinės (teisė dirbti, teisė imtis verslo, teisė į aprūpinimą nedarbo, ligos, invalidumo ir pan. atvejais, teisė į mokslą ir t. t.)³².

Pasak Jacko Donnelly, pats terminas „žmogaus teisės“ nurodo tiek šių teisių prigimtį, tiek šaltinį: tai teisės, kurias individas turi paprasčiausiai dėl to, kad jis yra žmogus³³. Žmogus, gyvendamas visuomenėje, nori realizuoti ir apsaugoti daugybę jam svarbių interesų, suteikdamas jiems žmogaus teisių statusą. Dažniausiai problemos realizuojant ar saugant žmogaus teises iškyla tuomet, kai reikia nuspręsti, kurie interesai ar vertybės yra svarbesni, turi pirmenybę vieni kitų atžvilgiu. Ne visuomet ir visuomenėje nusistovėjusios moralės nuostatos gali pateikti vienareikšmius atsakymus vienų ar kitų vertybių konkurencijos atveju, todėl reikia pripažinti, jog labai sunku įvardyti absoliučias vertybes. Kitaip sakant, praktiškai visos vertybės tampa santykinės. Pavyzdžiui, žmogaus teisė į gyvybę visuotinai pripažįstama svarbiausia žmogaus teise. Juk jei nėra gyvybės, tai ir visos kitos žmogaus teisės tampa beprasmės. Visgi ši teisė nėra laikoma absoliučia. Šį faktą liudija įstatymuose numatytas būtinosios ginties institutas, numatantis galimybę ginantis atimti užpuolikui gyvybę, jeigu kitaip nebuvo įmanoma apsaugoti savosios.

Analizuojant valstybių vaidmenį ginant žmogaus teisę į gyvybę, pastebima, jog daugelyje Vakarų Europos šalių teisinė žmogaus gyvybės apsauga tiesiogiai siejasi su jos pradžios ir pabaigos nustatymu. Todėl šiose valstybėse legalizuotas nėštumo nutraukimas nėra laikomas teisės į gyvybę pažeidimu, nes pradėtas vaisius nėra laikomas subjektu, turinčiu teisę į gyvybę. Įdomu ir tai, kad kai kuriose valstybėse ir šiuo metu vis dar taikoma mirties bausmė, kaip legalus būdas atimti gyvybę nusikaltėliui. Kai kuriose Europos valstybėse jau įteisinta ir eutanazija.

Taigi utilitariniai argumentai veikia žmogaus teisių įtvirtinimą, nepaisant moralės argumentų. Mat būtinoji gintis nėra smerkiama moralės normų, o kiti mūsų išvardyti teisės į gyvybę pažeidimai, net jeigu ir įtvirtinti įstatymais, nesuderinami su moralės normomis.

Kiekvienas protingas žmogus suvokia, jog gyvenimas yra vienas iš didžiausių gėrių, kurį reikia saugoti ir puoselėti. Kyla klausimas, kodėl vis daugėja pasisakančių už laisvę pasirinkti mirtį ir siūlančių mirtį kitiems? Kalbant apie eutanaziją, reikia pripažinti, jog ji, be abejo, sumažins gydymo išlaidas ir, apskritai, vienu veiksmu išspręs beviltiško ligonio problemą. Taip, kaip, pavyzdžiui, išsprendžiama problema su nusenusiais ar sunkiai sergančiais naminiiais gyvūnais. Tačiau ar tokia pažiūra nepamina žmogaus orumo, nenuvertina paties žmogaus, neprieštaruja moralės nuostatoms?

Daugelis naujų įvairių mokslų pasiekimų ir išradimų tarsi suteikia šiuolaikiniam žmogui daugybę galimybių. Bet ar pasinaudojęs šiomis galimybėmis žmogus nepakenks pats sau, galbūt net pats to nesuvokdamas? Ar pasinaudojimas šiomis galimybėmis suderinamas su morale? Komercializacija persmelkia daugybę žmogaus veiklos sričių, įvairiems utilitariniams siekiams naudojama ir teisė. Kartais iš tiesų naujos galimybės, ypač medicinos srityje, gali suteikti žmonėms laimės, pvz., galimybė susilaukti vaikų dirbtinio apvaisinimo būdu. Tačiau Lietuvoje retai pagalvojama, kiek gali kilti problemų, jeigu šeima, tokiu būdu susilaukusi kūdikio ir planuojanti turėti dar vieną ar keletą vaikų, tam tikslui pasinaudojusi galimybe užšaldyti embrionus, vėliau išyra? Juk Vakaruose jau būta tokių bylų, kuriose buvo iškilęs klausimas, ką daryti su užšaldytais embrionais. Sutuoktinė gali visgi įvykdyti savo planą ir susilaukti dar vieno kūdikio. Sutuoktinis dėl atsirasiančios pareigos išlaikyti ir auginti vaiką gali pageidauti sunaikinti embrioną. Be to, gali būti pageidavimų pasidalyti embrionus, tarsi bendrą santuokoje įgytą turtą. Sunku tokiais atvejais rasti teisingą ir morališkai priimtina sprendimą.

Akivaizdu, kad techninių, medicinos, fizikos, chemijos ir kitų mokslų pasiekimai pralenkia filosofinę, etinę žmonijos raidą. Kitaip sakant, techninių mokslų pasiekimai gali būti naudingi ir tarsi suteikti daug laimės, tačiau gali ir sukelti tokių problemų, etinių dilemų, kurių žmonija nebuvo numačiusi ir dėl to nežino, kaip teisingai jas spręsti. Nepaisant to, daugelyje valstybių pastebima tendencija skubėti pasinaudoti naujomis galimybėmis, legalizuoti jas, net jeigu tai ir nesuderinama su to laikotarpio moralės nuostatomis.

Apibendrinant darytina išvada, kad žmogaus teisių institutas, nenusistovėjęs visuotinai pripažintai objektyviai etikos doktrinai, neturi tvirto pagrindo diskursui apie žmogaus teisių universalumą, nes žmogaus teisės tampa kompromisų auka nelygioje kovoje su ekonomiais ir politiniais interesais.

Išvados

1. Technikos, medicinos, biologijos, chemijos, fizikos ir kitų mokslų laimėjimai leidžia suformuoti naujas žmogaus teises. Daugelyje valstybių pastebima tendencija legalizuoti naujas įvairių mokslų suteikiamas galimybes, jeigu jos naudingos asmeniui, net neanalizuojant, ar jos suderinamos su moralės nuostatomis ar žmogiškąja prigimtimi. Kol nėra visuotinai priimtos idealios, objektyvios moralės, žmogaus teisės priešpriešinamos tarpusavyje, siekiant įgyvendinti tam tikrus interesus, tad tenka ieškoti kompromisų. Būtinybė ieškoti kompromisų žmogaus teisių apsaugos srityje kildina naujas žmogaus teisių instituto problemas.

2. Europos Sąjungos valdymo ir teisinėje sistemoje pradėta kreipti dėmesį į krikščioniškąją žmogaus teisių sampratą. Krikščioniškoji etika pagrįsta objektyviais žmogaus elgesio vertinimo principais. Tai sudaro prielaidas tęsti diskursą apie žmogaus teisių universalumą. Krikščioniškojoje etikoje žmogus visiškai atsiskleidžia tik per santykį su Dievu ir kitu žmogumi, todėl pagal krikščioniškąją žmogaus teisių sampratą žmogaus teisės deramai suderintos su visuomenės teisėmis ir interesais.

3. Utilitarizmas kaip etikos doktrina prigijęs Vakarų valstybių teisinėse sistemose, įsišaknijęs dabartiniame teisiniame ir politiniame diskurse. Jis turi sąsajų su krikščioniškąja etika, tačiau žmogaus teisių vertinimo ir moralinių sprendimų priėmimo kriterijumi gali būti tik iš dalies. Utilitarizmas pagrįstas subjektyviais žmogaus elgesio vertinimo principais. Derinant vieną žmogaus teisę su kita tenka ieškoti kompromisų. Neretai susiklosto situacija, kai nauja žmogaus teisė tampa jau anksčiau pripažintos žmogaus teisės pažeidimu, vertinant individo arba grupės lygmeniu.

4. Naujų žmogaus teisių formavimo atveju reikia pripažinti tam tikrus ypatumus, skirtumus, nulemtus istorinio laikotarpio, vyraujančių moralės nuostatų ir teisinės sąmonės. Tačiau žmogaus teisių institutas, nenusistovėjęs visuotinai pripažintai objektyviai etikos doktrinai, kartu neturi tvirto pagrindo diskursui apie žmogaus teisių – tiek pagrindinių, tiek naujų – universalumą, nes žmogaus teisės samprata tampa kompromisų auka nelygioje kovoje su ekonominiais ir politiniais interesais.

NUORODOS

- ¹ The Universal Declaration of Human Rights // <http://www.un.org/en/documents/udhr/>. Žiūrėta 2011 09 15.
- ² Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms // http://www.echr.coe.int/NR/rdonlyres/D5CC24A7-DC13-4318-B457-C9014916D7A/0/ENG_CONV.pdf. Žiūrėta 2011 09 15.
- ³ The European Social Charter // <http://conventions.coe.int/Treaty/en/Treaties/Html/035.htm>. Žiūrėta 2011 09 15.
- ⁴ International Covenant on Civil and Political Rights // <http://www2.ohchr.org/english/law/ccpr.htm>. Žiūrėta 2011 09 15.
- ⁵ International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights // Valstybės žinios. 2002. Nr. 77-3290.
- ⁶ Hunt P. Reclaiming Social Rights: International and Comparative Perspectives. Aldershot. 1996. P. 2.
- ⁷ Juškevičius J. Žmogaus teisių ištakų ieškant: *libertatis initium* krikščionėjančioje romėnų teisėje // SOTER. 2010. Nr. 34 (62). P. 141.
- ⁸ Vaišvila A. Teisės teorija. Vilnius: Justitia. 2000. P. 77.
- ⁹ Dershowitz A. Rights from Wrongs. New York. 2005. P. 15.
- ¹⁰ Ši knyga laikoma pačia revoliucingiausia Senojo Testamento knyga, iki šiol vertinama kontroversiškai. Ji parašyta senovės Izraelio intelektualinės-religinės krizės laikotarpiu (apie 700 m. pr. m. e.), kai pažangiai mąstantys Izraelio piliečiai pradėjo abejoti dėl tradicinių vertybių ir esminių Izraelio monoteistinės religijos teiginių.
- ¹¹ Biblinėje antropologijoje širdis laikoma intelektualinės veiklos centru, todėl žmogus mąsto širdimi.
- ¹² Thomas Aquinas. The Summa Theologica of St. Thomas Aquinas. Notre Dame: Christian Classics. 1981. 96 kl. 4 str.

- ¹³ Lietuvos Respublikos Konstitucija. 18 str. // <http://www3.lrs.lt/home/Konstitucija/Konstitucija.htm>. Žiūrėta 2011 09 15.
- ¹⁴ *Jonas Paulius II*. Enciklika *Evangelium vitae*. Vilnius: Aidai. 1995. 18.
- ¹⁵ 2010 m. kovo 12 d. pranešimas VIR // http://www3.lrs.lt/pls/inter/w5_show?p_r=6125&p_d=96060&p_k=1. Žiūrėta 2011 09 15.
- ¹⁶ Pavyzdžiui, A. Dershowitzas, kuris neigia išorinį objektyvų žmogaus teisių šaltinį, didžiąją skyrelio, kuriame svarsto apie prigimtinę teisę, dalį skiria prigimtinės teisės santykio su Dievu analizei (*Dershowitz A. Rights from Wrongs*. New York. 2005. P. 29–38).
- ¹⁷ *Dershowitz*. Ten pat. P. 23.
- ¹⁸ *Jonas Paulius II*. Ten pat. 70.
- ¹⁹ *Tarptautinis žmogaus orumo komitetas*. Visuotinė žmogaus orumo deklaracija // <http://www3.lrs.lt/docs2/ZVTJHYAL.DOC> (dr. Manto Adomėno vertimas į lietuvių kalbą). Žiūrėta 2011 09 15.
- ²⁰ 2010 m. kovo 10 d. pranešimas VIR // http://www3.lrs.lt/pls/inter/w5_show?p_r=2443&p_d=95994&p_k=1. Žiūrėta 2011 09 15.
- ²¹ Ten pat. Punktas B.
- ²² Ten pat. Punktas 4.
- ²³ Ten pat. Punktas 12.
- ²⁴ Pasak objektyvistų, asmuo turi įgimtą sąžinės balsą, kuris leidžia skirti moralinį gėrį ir blogį. Bet koks veiksmas remiasi aprioriniu prigimtiniu žinojimu, jis diferencijuojamas pagal bendrą pasaulėžiūrą ir galop situacija sprendžiama pagal esamas empirines žinias. Egzistuoja amžinasis įstatymas, kuris yra tvirčiausias ir galutinis moralinio gėrio matas. Žymiausi objektyvistai yra šv. Augustinas ir šv. Tomas Akviniėtis.
- ²⁵ *Tarptautinis žmogaus orumo komitetas*. Ten pat. Punktas 8.
- ²⁶ *Vaitkevičiūtė V.* Tarptautinių žodžių žodynas. Vilnius: Žodynas. 2011. P. 1010.
- ²⁷ *Mill J. S.* Utilitarizmas. Vilnius: Margi raštai. 2005. P. 37.
- ²⁸ *Sabine G. H., Thorson T. L.* Politinių teorijų istorija. Vilnius: Pradai. 1995. P. 673.
- ²⁹ Ten pat. P. 676.
- ³⁰ Krikščioniškojo utilitarizmo pradininku laikomas Williamas Paley, savo idėjas išdėstęs 1785 m. publikuotame veikalė „Moral and Political Philosophy“.
- ³¹ Subjektyvinis elgesio vertinimo principas pagrįstas dviem prielaidomis: a) asmuo neturi įgimos galios skirti gėrį ir blogį; b) gėrio ir blogio skyrimas galiausiai susijęs su patyrimu – tai, kas malonu, yra gera, o kas nemalonu – bloga. Be utilitarizmo, šiai sistemai priskirtinas ir hedonizmas.
- ³² *Birmontienė T., Jarašiūnas E. ir kt.* Lietuvos konstitucinė teisė. Vilnius: LTU leidybos centras. 2002. P. 281.
- ³³ *Donnelly J.* International Human Rights. Dilemmas in World Politics. Oxford. 1993. P. 20.

LITERATŪRA

- 2010 m. kovo 10 d. pranešimas VIR // http://www3.lrs.lt/pls/inter/w5_show?p_r=2443&p_d=95994&p_k=1. Žiūrėta 2011 09 15.
- 2010 m. kovo 12 d. pranešimas VIR // http://www3.lrs.lt/pls/inter/w5_show?p_r=6125&p_d=96060&p_k=1. Žiūrėta 2011 09 15.
- Birmontienė T., Jarašiūnas E. ir kt.* Lietuvos konstitucinė teisė. Vilnius: LTU leidybos centras. 2002.
- Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms // http://www.echr.coe.int/NR/rdonlyres/D5CC24A7-DC13-4318-B457-C9014916D7A/0/ENG_CONV.pdf. Žiūrėta 2011 09 15.
- Dershowitz A.* Rights from Wrongs. New York. 2005.
- Donnelly J.* International Human Rights. Dilemmas in World Politics. Oxford. 1993.

7. *Hunt P.* Reclaiming Social Rights: International and Comparative Perspectives. Aldershot. 1996.
8. International Covenant on Civil and Political Rights // <http://www2.ohchr.org/english/law/ccpr.htm>. Žiūrėta 2011 09 15.
9. International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights // Valstybės žinios. 2002. Nr. 77-3290.
10. *Jonas Paulius II.* Enciklika *Evangelium vitae*. Vilnius: Aidai. 1995.
11. *Juškevičius J.* Žmogaus teisių ištakų ieškant: *libertatis initium* krikščionėjančioje romėnų teisėje // SOTER. 2010. Nr. 34 (62). P. 133–148.
12. Lietuvos Respublikos Konstitucija // <http://www3.lrs.lt/home/Konstitucija/Konstitucija.htm>. Žiūrėta 2011 09 15.
13. *Mill J. S.* Utilitarizmas. Vilnius: Margi raštai. 2005.
14. *Sabine G. H., Thorson T. L.,* Politinių teorijų istorija. Vilnius: Pradai. 1995.
15. Šventasis Raštas: Senasis ir Naujasis Testamentai. Vilnius: Katalikų pasaulis. 1998.
16. *Tarptautinis žmogaus orumo komitetas.* Visuotinė žmogaus orumo deklaracija // <http://www3.lrs.lt/docs2/ZVTJHYAI.DOC> (dr. Manto Adomėno vertimas į lietuvių kalbą). Žiūrėta 2011 09 15.
17. The European Social Charter // <http://conventions.coe.int/Treaty/en/Treaties/Html/035.htm>. Žiūrėta 2011 09 15.
18. The Universal Declaration of Human Rights // <http://www.un.org/en/documents/udhr/> Žiūrėta 2011 09 15.
19. *Thomas Aquinas.* The Summa Theologica of St. Thomas Aquinas. Notre Dame: Christian Classics. 1981.
20. *Vaišvila A.* Teisės teorija. Vilnius: Justitia. 2000.
21. *Vaitkevičiūtė V.* Tarptautinių žodžių žodynas. Vilnius: Žodynas. 2011.

Gauta: 2011 09 15

Parengta spaudai: 2012 02 24

Birutė PRANEVIČIENĖ, Darius AMILEVIČIUS

HUMAN RIGHTS CONCEPT IN CHRISTIANITY AND IN UTILITARIAN WORLDVIEW

S u m m a r y

The aim of this work is to reveal and compare the Christian and utilitarian conceptions of human rights and their potential impact on the formation of the human rights concept.

Democracies of the contemporary world generally recognize that human rights are the highest value, and the protection of human rights is the priority of internal and foreign policy. Human rights are often presented as a universal value. The State creates both national and international instruments to protect them. However, there is an illusion that the human rights concept is the same at least in the Western legal systems.

Therefore, the question arises: do we have sufficient grounds to assert that the current concept of human rights is universal? Part of the Western society blames their countries, which tend to establish and protect certain human rights, that the same laws directly protect and violate human rights at the same time. People's worldview and recognition of moral norms are different. In addition, people are constantly influenced by the environment in which some pattern of human behavior is acceptable. Human behavior can vary at different times and in different circumstances, even if it belongs to the same person. Regarding the human rights, legal decisions very often intertwine with moral decisions. Since there is no universally accepted ideal objective morality, when taking moral decisions one relies on looking for a compromise in every situation, and this influences the deriving of the new human rights issue.

In the political discourse the European Union has declared the respect for Christian values, but Christian ethics still has not entrenched in the Western legal systems, which, among other ethical doctrines, are strongly influenced by utilitarianism. Christian ethics is based on objective evaluation of the principles of human

behavior. That permits to continue the discourse on the universality of human rights. In Christian ethics and doctrine the essence of human being is fully revealed only in a relation with God and with another human being. Therefore, a Christian concept of human rights is adequately balanced with the concept of public rights and interests.

Utilitarianism, as an ethical doctrine, is accepted by the Western legal systems and is rooted in current legal and political discourse. It has linkages with Christian ethics, but can only be considered partially as a criterion for human rights and moral decision-making. Utilitarianism is based on subjective evaluation of the principles of human behavior, which leads to compromise in every situation. Thus it may lead into a situation where new human right breaches already recognized individual or group human rights.

In the case of the formation of new human rights we must recognize certain features of the differences arising from the historical era and the prevailing moral and legal consciousness. However, while there are no universally accepted doctrine of objective ethics, the Institute of Human Rights have no solid ground for the discourse on universality of human rights – both basic and new – because the concept of human rights becomes a victim of compromises in unequal struggle against economic and political interests.

PAGRINDINIAI ŽODŽIAI: žmogaus teisės, krikščioniškoji etika, utilitarizmas.

KEY WORDS: Human Rights, Christian ethics, Utilitarianism.

Birutė PRANEVIČIENĖ – teisės mokslų daktarė, Mykolo Romerio universiteto Viešojo saugumo fakulteto Teisės katedros profesorė. Adresas (darbovietės): V. Putvinskio g. 70, 44211 Kaunas. Tel. (8 37) 30 36 55. El. paštas praneviciene@mruni.eu.

Birutė PRANEVIČIENĖ – Doctor in Law, Professor at the Department of Law, Faculty of Public security at Mykolas Romeris University. Work address: V. Putvinskio g. 70, 44211 Kaunas. Telephone (8 37) 30 36 55. E-mail: praneviciene@mruni.eu.

Darius AMILEVIČIUS – humanitarinių mokslų daktaras, Biblijos mokslų licenciatas, Mykolo Romerio universiteto Viešojo saugumo fakulteto Humanitarinių mokslų katedros docentas. Adresas (darbovietės): V. Putvinskio g. 70, 44211 Kaunas. Tel. (8 37) 30 36 55. El. paštas d.amilevicius@mruni.eu.

Darius AMILEVIČIUS – Doctor in Humanities, licentiate of the biblical sciences, Assoc. Prof. at the Department of Humanities, Faculty of Public security at Mykolas Romeris University. Work address: V. Putvinskio g. 70, 44211 Kaunas. Telephone (8 37) 30 36 55. E-mail: d.amilevicius@mruni.eu.